

УДК 342.71 (477)

В. А. Тимошенко,

докт. юрид. наук, проф.;

С. В. Дрьомов,

канд. юрид. наук, член Національної
спілки журналістів України

ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СУМНІ РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

У статті запропоновано результати дослідження деяких проблем реалізації положень конституційно-правового інституту громадянства України. Особливу увагу автори публікації приділили питанням, пов'язаним з виконанням Президентом України своїх конституційних повноважень у сфері надання та припинення громадянства України.

Розглянуто недоліки у функціонуванні механізму підготовки рішень Глави держави про припинення громадянства України та вказано на виявлені факти маніпулювань правом громадян на захист їх персональних даних та доступ до публічної інформації.

Ключові слова: громадянство, Президент України, надання громадянства, припинення громадянства.

Останнім часом питання формування та реалізації державної політики у сфері громадянства України набули надзвичайної актуальності та стали одним із чинників, що суттєво впливають на стан забезпечення національної безпеки. Про таке, на наш погляд, можуть красномовно свідчити наведені нижче статистичні показники.

За даними з різних неофіційних джерел, громадянство інших держав мають від 5 % до 17 % українців, значна частина яких – чоловіки призовного віку. При цьому, до початку окупації Російською Федерацією (далі – РФ) Криму паспорт громадянина Росії мали від 140 до 350 тис. українців, переважна більшість з яких проживала у Криму та на Донбасі. Водночас, кількість громадян України, що набули угорського громадянства, за підрахунками експертів, сягає уже понад 100 тис., а румунського – близько 80 тис. осіб.

Поряд із цим у вітчизняних та зарубіжних ЗМІ все частіше з'являються публікації скандального характеру, у яких повідомляється про наявність мно-

жинного громадянства в окремих українських високопосадовців. Так, за даними А. Артеменка – донедавна народного депутата України, який до 29 квітня 2017 р. окрім громадянства України нібито перебував одночасно й у громадянстві Канади, понад 100 народних обранців нинішнього скликання мають множинне (подвійне) громадянство¹. Якщо ця інформація відповідає дійсності, то виникають цілком логічні запитання: чиї інтереси представляють ці народні обранці в Українському парламенті, якій державі вони служать? З огляду на це, стає зрозумілою низька ефективність законотворчої діяльності наших парламентарів.

Службою безпеки (далі – СБ) України відмічається також тенденція до збільшення кількості випадків набуття військовослужбовцями України громадянства іноземних держав, що, на думку керівництва спецслужби, створює передумови для можливого вчинення такими особами в подальшому злочинів проти основ національної безпеки України. Так, у процесі контррозвідального забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань СБ України з 2014 р. задокументовано 45 фактів отримання українськими військовиками паспортів іноземних держав. Протягом 2016 р. встановлено 18 таких випадків².

На наш погляд, значно ускладнює ситуацію те, що при підтримці офіційної Москви з 1 січня 2017 р. у так званих «ДНР» та «ЛНР» розпочато видачу власних паспортів. За даними правоохоронних органів України, паспорт «громадянина ДНР» уже отримали близько 40 тис. мешканців тимчасово не-підконтрольних районів Донецької області. Заяви ще біля 45 тис. осіб перебувають у стадії вирішення.

¹ Лінко Д. У депутатів-втікачів було по два паспорти. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/28338937.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

² Перший друкований публічний звіт СБУ за європейськими принципами, виданий за технічної підтримки Консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки України URL: <https://www.slideshare.net/ServiceSsu/ss-73531447> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

Слід зазначити, що пов'язане з процесом такої «паспортизації» вилучення паспортів громадянина України не призвело до збільшення кількості звернень «новоспечених громадян ДНР та ЛНР» про вихід з громадянства України. Це може свідчити про те, що навіть найпалкіші прибічники ідеї створення квазі-республік усвідомлюють, що втрата громадянства України означатиме для них автоматичне позбавлення можливості відвідування країн з європейськими цінностями³.

Необхідно звернути увагу й на такий факт. На наш інформаційний запит від 15 лютого 2017 р. Державна міграційна служба (далі – ДМС) України повідомила (лист № ЗП-Д-87/6/98-17 від 27 березня 2017 р.), що на тимчасово невідконтрольній території України «... залишилося 14516 бланків паспорта громадянина України, які наказом ДМС визнані недійсними (анульованими)».

На нашу думку, вжитих ДМС України заходів (визнання зазначених бланків недійсними) недостатньо, аби запобігти протиправному використанню цих документів для вчинення різноманітних суспільно небезпечних діянь, наприклад з метою:

– незаконного отримання соціальних виплат на території України особами, які не мають відповідного права або не можуть підтвердити наявність у них такого права;

– незаконного одержання на територію України осіб для ведення протиправної діяльності (терористичних актів, диверсій тощо);

– здійснення транзиту в інші країни, у т. ч. європейські, представників терористичних організацій, нелегальних мігрантів тощо;

– підриву авторитету України на міжнародній арені.

Особливе занепокоєння викликає й те, що Росія не залишилась осторонь зазначених процесів, вона продовжує втручатись у внутрішні справи не-

³ *Примітка.* Детальніше про це див.: URL: <http://gordonua.com/ukr/publications/chim-zagrozhu-ukranta-zhityam-okupovanih-rayonv-donecko-oblast-vidacha-pasportv-dnr-181940.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

залежної України, використовуючи при цьому надзвичайно широкий спектр засобів, у тому числі у сфері регулювання питань громадянства. Так, 19 липня 2017 р. Державною Думою РФ ухвалено низку змін до Федерального закону «Про громадянство Російської Федерації» та статей 8 і 14 Федерального закону «Про правове становище іноземних громадян в Російській Федерації».

Навіть побіжний аналіз цих законодавчих новел може вказувати на «нестримне бажання» нашого північного сусіда зосередити особливу увагу на вирішенні проблем *українських громадян, які висловили бажання змінити громадянство на російське (виділено нами – В. Т., С. Д.)*. При цьому на громадян інших держав спрощений порядок набуття громадянства РФ не поширюється⁴.

Тож в надзвичайно складних умовах сьогодення проблеми громадянства набули для сучасної Української держави особливої актуальності. З огляду на це, цілком логічними видаються запитання: чи є державна політика України достатньо ефективною у цій сфері правовідносин та наскільки адекватно українська влада реагує на нові виклики, пов'язані з регулюванням питань громадянства. Щоб одержати відповідь на ці та низку інших запитань і скласти більш-менш повну картину про стан справ у цій царині, ми направили кілька інформаційних запитів до державних установ, які беруть безпосередню участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері громадянства. І ось що з цього вийшло.

Перш за все зазначимо, що Конституцією України (ст. 106) вирішення питань, пов'язаних з наданням та припиненням громадянства віднесено до сфери відповідальності Президента України, який у межах своєї компетенції видає відповідні укази, у тому числі й ті, що спрямовані на забезпечення реалізації положень Закону України «Про громадянство України». До таких, зо-

⁴ *Примітка.* Детальніше про це див.: URL: <http://gordonua.com/ukr/publications/yak-derzhduma-sprostila-nabuttya-gromadyanstva-rf-dlya-ukrancv-chomu-cim-skoristayutsya-boyoviki-na-donbas-203689.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

крема, належить Указ Президента України «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України»» із змінами і доповненнями. Цим документом, зокрема, затверджено Положення про Комісію при Президентові України з питань громадянства та Порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень. Зазначеним Порядком з-поміж іншого визначено перелік документів, які подаються для встановлення, оформлення та перевірки належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, припинення громадянства України, скасування рішень про оформлення набуття громадянства України, а також процедур подання цих документів та провадження за ними, виконання прийнятих рішень з питань громадянства України⁵.

Однак, особливої уваги, як видається, заслуговують укази Президента України, якими відповідно до п. 26 ч. 1 ст. 106 Конституції України оприлюднюється рішення про прийняття до громадянства України чи припинення громадянства України. За даними Департаменту з питань громадянства Адміністрації Президента України, за період з 2012 р. до 2016 р. громадянство України набуло 5888 осіб, водночас, указами Глави держави припинено громадянство України 34124 особам. Проте, на офіційному сайті Глави держави можна ознайомитися лише з окремими такими документами. Так, з 1 січня 2010 р. опубліковано лише чотири укази Президента України виключно про надання громадянства України, а саме:

– від 1 червня 2012 р. № 360/2012 про прийняття до громадянства України В. Новинського⁶;

⁵ Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України»: Указ Президента України від 27 березня 2001 р. № 215/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 13. Ст. 533.

⁶ Про прийняття до громадянства України Новинського В. В.: Указ Президента України від 29 травня 2012 р. № 360/2012. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3602012-14383> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

– від 13 грудня 2014 р. № 927/2014 про прийняття до громадянства України Е. Згуладзе-Глуксманн⁷;

– від 11 червня 2015 р. № 327/2015 про прийняття до громадянства України Г. Лорткіпанідзе⁸;

– від 30 травня 2015 р. № 301/2015 про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі⁹.

Ми спробували отримати інформацію щодо юридичних та фактичних підстав прийняття Президентом України рішення про надання громадянства України громадянам Грузії Міхеїлу Саакашвілі, а також Хатії Деканоїдзе – донедавна керівнику Національної поліції України. З цією метою нами направлено відповідні інформаційні запити до ДМС України (від 15 серпня 2016 р.) та Адміністрації Президента України (від 30 серпня 2016 р.), у яких запропоновано дати відповідь на такі запитання:

1) коли (дата) Президентом України прийнято до громадянства України громадян Грузії Міхеїла Саакашвілі та Хатію Деканоїдзе;

2) на підставі яких фактичних обставин Президентом України прийнято таке рішення;

3) яким нормативно-правовим актом (стаття Закону України) керувався Президент України, приймаючи рішення про надання громадянства України Міхеїлу Саакашвілі та Хатії Деканоїдзе;

4) чи проживали громадяни Грузії Міхеїл Саакашвілі та Хатія Деканоїдзе безперервно на законних підставах на території України протягом останніх п'яти років на момент подання ними документів для оформлення набуття громадянства України;

⁷ Про прийняття до громадянства України Е. Згуладзе-Глуксманн: Указ Президента України від 13 грудня 2014 р. № 927/2014. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/9272014-18080> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

⁸ Про прийняття до громадянства України Г. Лорткіпанідзе: Указ Президента України від 11 червня 2015 р. № 327/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3272015-19124> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

⁹ Про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі: Указ Президента України від 30 травня 2015 р. № 301/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3012015-19079> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

5) чи подали Міхеїл Саакашвілі та Хатія Деканоїдзе зобов'язання припинити іноземне громадянство (як цього вимагають положення частини другої статті 9 Закону України «Про громадянство України»);

б) чи подали вказані особи документ про зобов'язання припинити іноземне громадянство, виданий уповноваженим органом Грузії, або декларацію про відмову від іноземного громадянства (якщо з незалежних від них причин не можуть отримати такий документ);

7) чи втратили громадянство України Віктор Янукович, Микола Азаров, Юрій Іванющенко, Олег Царьов, Анатолій Шарій, Андрій Ключев, Володимир Олійник, Віктор Пшонка, Сергій Курченко, Ігор Марков, Раїса Богатирьова, Сергій Арбузов, Віталій Захарченко, Олександр Кліменко, Едуард Ставицький, Юрій Іванющенко, Сергій Аксьонов, Володимир Константинов, Наталія Поклонська, Олександр Захарченко, Ігор Плотницький, Денис Пушилін, Олександр Ходаковський.

У відповіді на цей інформаційний запит, підписаний директором Департаменту організаційного забезпечення ДМС України С. Донським, (реєстр. № ЗПІ-Д-306/4/324-16 від 22 серпня 2016 р.) нас повідомлено, що у наданні запитуваної інформації нам відмовлено. Мотивуючи таке рішення, пан С. Донський зазначив, що у нашому запиті порушені питання, що «...стосуються персональних даних, які без письмової згоди особи не можуть бути надані відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Крім того, він зауважив, що вказані у цьому запиті особи не давали згоду на розголошення персональних даних».

Пан С. Донський, надаючи таку відповідь, очевидно, не звернув уваги на те, що Указ Президента України від 30 травня 2015 р. № 301/2015 про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі опубліковано на офіційному сайті Глави держави. У такий спосіб Президент України надав (забезпечив) вільний доступ громадян до окремих персональних даних М. Саакашвілі. Тож, розглядаючи наш інформаційний запит, пан С. Донський мав би керуватися не

стільки Законом України «Про захист персональних даних», скільки приписами статті 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації», якими встановлено, що доступ до інформації забезпечується шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації:

- в офіційних друкованих виданнях;
- на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет;
- на єдиному державному веб-порталі відкритих даних.

Вбачаємо за необхідне також нагадати панові С. Донському, що публічною інформацією є відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом (ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Тож, відмовивши нам у наданні копії Указу Президента України від 30 травня 2015 р. № 01/2015 про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі, цей добродій порушив законодавчі приписи, якими гарантовано та унормовано право громадян України на доступ до публічної інформації.

Також слід зазначити, що решта поставлених нами запитань стосувалися не персональних даних осіб, а власне додержання самої процедури надання їм громадянства України, що ніяк не передбачає розголошення «... відомостей чи сукупності відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована». Тому посилання на заборону надавати запитувану нами інформацію як таку, що встановлена Законом України «Про захист персональних даних», видається щонайменше недоречним.

Відповідь на наведені вище запитання, що надійшла з Адміністрації Президента України та підписана т. в. о. керівника Головного департаменту забезпечення доступу до публічної інформації Т. Козицькою, була більш роз-

логою. Однак, цього разу за одержанням копії Указу Президента України про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі від 30 травня 2015 р. № 301/2015 нам рекомендували звернутися до офіційного інтернет-представництва Президента України. Поряд з тим, нам повідомили, що «...інформація про набуття іноземного громадянства рядом осіб, зазначених у запиті, безперервне проживання їх на території України протягом останніх п'яти років відсутня». Тож читаємо цей «шедевр» та згадуємо відомі рядки твору видатного російського поета М. Лермонтова: «... смешались в кучу кони, люди...». Адже з одержаної нами відповіді важко зрозуміти, кого саме та у якому контексті мала на увазі пані Т. Козицька: М. Саакашвілі та Х. Деканоїдзе, чи В. Януковича в компанії інших зрадників, про яких йшлося у пункті 7 нашого інформаційного запита.

29 квітня 2017 р. П. Порошенком підписано Указ Президента України № 119/2017 від 29 квітня 2017 р. про припинення громадянства України А. Артеменку, О. Боровикові, Д. Новгородському та О. Нусс. Цей акт Глави держави також не був оприлюднений. З огляду на це 5 травня 2017 р. ми вкотре звернулися до Адміністрації Президента України з інформаційним запитом, у якому просили у передбачений Законом України «Про доступ до публічної інформації» надіслати на нашу адресу завірену в установленому порядку копію вказаного документа, а також надати таку інформацію:

- 1) з яких юридичних та фактичних підстав Президентом України прийнято таке рішення;
- 2) чи подавали вказані особи заяви про припинення громадянства України;
- 3) коли та з якої з підстав, передбачених у ст. 6 Закону України «Про громадянство України», набули громадянства України Олександр Боровик та Андрій Артеменко.

Однак, і цього разу у наданні запитуваної інформації нам «чемно відмовили». У листі (реєстр. № 12-09/1347 від 15 травня 2017 р.) керівник Голо-

вного департаменту забезпечення доступу до публічної інформації Адміністрації Президента України С. Кондзеля повідомила, що О. Боровикові та А. Артеменку громадянство України припинено згідно із Указом Президента України від 29 квітня 2017 р. № 119. Проте, запитувана нами інформація, на її думку, «... є конфіденційною і стосується прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб...». Тому пані С. Кондзеля переконана, що оприлюднення цієї інформації без особистого дозволу зазначених осіб призведе до порушення їхніх законних прав та інтересів, що «... суперечить вимогам чинного законодавства України». Навіть відповідь на таке, здавалось би, зовсім безневинне запитання: чи подавали зазначені особи заяву з проханням припинити їм громадянство України, на думку цієї пані, може потягти за собою настання вказаних негативних наслідків.

Тож, як бачимо, керівник Головного департаменту забезпечення доступу до публічної інформації Адміністрації Президента України С. Кондзеля принагідно провела такий собі «лікбез» для дипломованих, але нічого, на її погляд, нетямущих юристів. От тільки вельмишановна пані чомусь забула повідомити, звідки вона дізналася про те, що О. Боровик, А. Артеменко та інші особи, яким Указом Президента України від 29 квітня 2017 р. № 119 припинено громадянство України, не дали своєї згоди на оприлюднення зазначеної інформації.

Відповідь на це та низку інших запитань ми сподівались отримати, надіславши відповідний інформаційний запит до Адміністрації Президента України. Користуючись нагодою, ми також поцікавились, яким нормативно-правовим актом передбачено порядок одержання дозволу на оприлюднення інформації про надання чи припинення громадянства України Президентом України.

Однак, і цього разу відповідь (реєстр. № 12-09/2758 від 26 вересня 2017 р.) нас вкотре розчарувала. Все та ж пані С. Кондзеля повідомила, що «...Законом України «Про доступ до публічної інформації» не передбачено

обов'язку розпорядника інформації звертатися до об'єкта персональних даних щодо отримання згоди про надання інформації про нього». Тоді хто має це робити? – запитаєте ви. Відповіді на це запитання ми не отримали, адже в Адміністрації Президента України не мають звички відповідати на усі поставлені запитання. На погляд тамтешніх чиновників, це краще робити вибірково... Маємо відповідь на запитання – відповідаємо, а ні – то й відповідати не слід!

Таким чином, шановні співвітчизники, якщо хочете отримати від органу державної влади інформацію, яка містить персональні дані якогось чиновника або іншої публічної особи, спочатку отримайте **письмовий** (виділено авторами) дозвіл цієї особи про надання вам такої інформації, або готуйтеся до того, що доведеться у судовому порядку оскаржувати відмову у наданні цієї інформації!

Надзвичайно цікавим видається те, що Указ Президента України про припинення громадянства України А. Артеменку, О. Боровикові, Д. Новгородському та О. Нусс від 29 квітня 2017 р. № 119/2017 знаходиться у вільному доступі на сторінках різних інтернет-ресурсів¹⁰.

Слід окремо відмітити, що для А. Артеменка вказаний Указ Президента України означав не тільки втрату громадянства України. 16 травня 2017 р. Постановою Верховної Ради України № 2027-VII йому достроково припинено повноваження народного депутата України¹¹. При цьому, зроблено це з таким небаченим поспіхом, який варто демонструвати при ловлі усіх відомих паразитуючих комах. Судіть самі. 15 травня 2017 р. проект Постанови Верховної Ради України про дострокове припинення повноважень народного депутата України А. Артеменка зареєстровано (реєстр. № 6445) в парламенті, у

¹⁰ Про припинення громадянства України Артеменка А. В., Боровика О., Новгородського Д. В. та інших осіб: Указ Президента України від 29 квітня 2017 р. № 119/2017 URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%B2%D1%96%D0%B4_29.04.2017_%E2%84%96119/2017 (дата звернення: 01.05.2018 р.).

¹¹ Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Артеменка А. В.: Постанова Верховної Ради України від 16 травня 2017 р. № 2027-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2027-19> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

той же день він був направлений до Комітету з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України, питання розглянуто в Комітеті, а наступного дня Постанову 244 голосами народних депутатів прийнято та на швидкуруч підписано спікером.

Таким чином, вносячи вказаний проект Постанови до Верховної ради та ухвалюючи його, народні депутати «забули» про те, що пан А. Артеменко має право на оскарження Указу Президента України про припинення йому громадянства України від 2 квітня 2017 р. № 119/2017. Можливо, вони беззаперечно впевнені у правоті Глави держави, або переконані в тому, що суд не визнає цей президентський акт незаконним. Ми ж, у свою чергу, сподіватимось, що Верховний Суд України виявить спроможність віднайти істину у цій справі та хоча б частково відновити у суспільства надію на те, що в Україні ще є залишки справжнього правосуддя.

А тим часом 26 липня 2017 р. П. Порошенко підписав Указ Президента України № 196/2017 про припинення громадянства М. Саакашвілі та ще семи особам. За «традицією», що склалася в Україні, цей документ також не оприлюднюватиметься. Про це заявили в Адміністрації Президента України та пояснили, що «... відповідно до законодавства про захист персональних даних цей нормативний акт не підлягає публікації, оскільки містить конфіденційну інформацію, зокрема персональні дані»¹².

Варто зазначити, що Указ Президента України № 196/2017 від 26 липня 2017 р. про припинення громадянства М. Саакашвілі, так само як і Указ Президента України № 119/2017 від 29 квітня 2017 р. про припинення громадян-

¹² Указ про позбавлення Саакашвілі громадянства опублікований не буде. Адміністрація президента. URL: <https://hromadske.ua/posts/ukaz-pro-pozbavlennia-saakashvili-hromadianstva-opublikovanyi-ne-bude-administratsiia-prezydenta> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

ства України А. Артеменку, О. Боровикові, Д. Новгородському та О. Нусс, знаходиться у вільному доступі¹³.

Однак, в Адміністрації Президента на такий «конфуз» не звертають уваги... Таким чином, склалася пікантна ситуація, коли окремі державні органи в особі Адміністрації Президента України та Державної міграційної служби України пильнують за тим, аби не допустити витоку «конфіденційної» інформації, яка, незважаючи на ці «потуги», чомусь весь час потрапляє в інтернет-простір, де перебуває у вільному доступі. На цю розбіжність між бажаним (для наших вельмишановних чиновників) та дійсним ми вказали у своєму інформаційному запиті до Адміністрації Президента України (від 15 травня 2017 р.) та просили повідомити про результати перевірки, проведеної за вказаним фактом витоку конфіденційної інформації. Проте, на це запитання відповіді ми не так і не отримали. Тож доведеться і у цьому випадку «допомагати» нашим вельмишановним чиновникам старим, але дієвим методом із застосуванням «чарівного штурханця».

Ми вирішили ознайомитися з текстами сумнозвісних указів Президента України № 119/2017 від 29 квітня 2017 р. та № 196/2017 від 26 липня 2017 р. про припинення громадянства України групі осіб, серед яких А. Артеменко, О. Боровик, М. Саакашвілі та інші, дослідити їх правовий зміст і зробити відповідні висновки.

Перш за все вбачаємо за доцільне погодитися з коментарями з приводу відсутності у вільному доступі Указу Президента № 119/2017 від 29 квітня 2017 р. про позбавлення українського громадянства народного депутата А. Артеменка та ще кількох осіб, висловлені членом Конституційної Комісії України від Української Гельсінської спілки з прав людини В. Речицьким. Автор, на наш погляд, цілком слушно згадує про те, що позбавлення громадянст-

¹³ ЗМІ опублікували указ Порошенка про втрату Саакашвілі громадянства України. URL: <http://gordonua.com/ukr/news/politics/-zmi-opublikovali-ukaz-poroshenko-pro-vtratu-saakashvili-gromadjanstva-ukrajini-200663.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

ва як міра кримінально-політичної репресії відоме юридичній спільноті ще за часів «комуністичного минулого». При цьому, він доречно звертає увагу на те, що «... саме хибних звичок і забобон радянського минулого прагне позбутися сучасна незалежна й демократична Україна»¹⁴. Але життя показує, що нинішня влада, повсюдно декларуючи своє «нестримне бажання» якнайшвидше «декомунізуватися», насправді переслідує зовсім інші цілі, демонструючи при цьому патологічне невміння реалізовувати свої «геніальні задуми».

Вважаємо за необхідне також звернути увагу на те, що обидва укази Президента України (№ 119/2017 від 29 квітня 2017 р. та № 196/2017 від 26 липня 2017 р.) про припинення громадянства України групі осіб не мають обов'язкового у таких випадках атрибуту, а саме грифу «ДСК» (для службового користування), який вказує на встановлені обмеження доступу до інформації, яку вони містять. До такого висновку можна дійти з огляду на тексти цих документів, що потрапили у вільний доступ. Присвоєння такого грифу, між іншим, вимагають приписи ч. 2 ст. 9 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Цією нормою, зокрема, встановлено, що документам, які містять інформацію, що становить службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування». Доступ до таких документів надається відповідно до ч. 2 ст. 6 цього Закону¹⁵.

Варто звернути увагу й на те, що ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» встановлено, що обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших

¹⁴ Речицький В. Коментар з приводу відсутності оприлюднення Указу Президента про позбавлення українського громадянства народного депутата Андрія Артеменка (оновлено). URL: <http://khpg.org/index.php?id=1494171887> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

¹⁵ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні¹⁶.

Тож з огляду на наведені вище законодавчі приписи та зміст інформації, яку так старанно намагаються приховати від громадськості чиновники з Адміністрації Президента України, виникає запитання, якими саме критеріями вони керувалися при прийнятті рішення про обмеження доступу до запитуваної нами інформації? Невже її оприлюднення могло б зашкодити інтересам національної безпеки, територіальній цілісності держави або громадському порядку? Крім того, важко навіть уявити, яким чином, обмеження доступу до вказаних даних сприятиме запобіганням зворушень чи злочинам, поліпшенню стану охорони здоров'я населення, дозволить забезпечити кращий захист репутації владних структур або додержання прав інших людей. Тим більше незрозумілим видається, як саме відмова у наданні запитуваної нами інформації впливатиме на стан підтримання авторитету і неупередженості правосуддя!

Убачаємо за доцільне звернути увагу на те, що у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» йдеться про необхідність встановлення обов'язкової сукупності усіх зазначених вимог. Тож окрім позитивної відповіді на попереднє запитання чиновники з Адміністрації Президента України мали б дійти висновку, що оприлюднення запитуваної нами інформації може завдати істотної шкоди зазначеним вище інтересам, що переважає суспільний інтерес в її отриманні. Погодьтеся, це завдання не надто просте. Але не для пані С. Кондзелі, якій поряд із зазначеним варто було б пам'ятати

¹⁶ Див.: Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

про основні принципи інформаційних відносин, вписані у ст. 2 Закону України «Про інформацію», серед яких:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації¹⁷.

Виключно важливим (для громадян України, а не чиновників) видається те, що реалізуючи вказані принципи держава також визначила основні напрями державної інформаційної політики, серед яких забезпечення:

- доступу кожного до інформації;
- рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації;
- відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень (ст. 3 цього Закону).

Крім того, у ст. 5 Закону України «Про інформацію» гарантовано право кожного на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Право на інформацію (ст. 6 цього Закону) забезпечується:

- створенням механізму реалізації права на інформацію;
- створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів;
- обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення;

¹⁷ Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

– обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації;

– здійсненням державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію;

– встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Однак, доводиться констатувати той факт, що держава так і не спромоглася забезпечити неухильне додержання наведених вище основоположних принципів інформаційних відносин! А спроби утаємничити рішення Президента України про надання чи припинення громадянства України можуть викликати лише роздратування та асоціації з відомого твору Л. Філатова: «... Чтоб худого про царя не болтал народ зазря, действуй строго по закону, то бишь действуй стихаря!..».

Тепер пропонуємо перейти до змісту указів Президента України (№ 119/2017 від 29 квітня 2017 р. та № 196/2017 від 26 липня 2017 р.) про припинення громадянства України групі осіб. Поклавши поруч ці два документи, ми спробували віднайти у них відмінності (окрім реєстраційного номера, дати підписання та прізвищ осіб, яким рішенням Президента України припинено українське громадянство. Однак, усі наші спроби виявилися марними... Обидва укази мають абсолютно ідентичний текст. Судіть самі, обгрунтовуючи своє рішення про припинення громадянства, в обох випадках Глава держави послався на п. 26 ст. 106 Конституції України (повноваження Президента України вирішувати питання щодо громадянства) та статті 17 і 19 Закону України «Про громадянство України». При цьому, у ст. 17 цього Закону передбачено **аж три!** (виділено авторами) підстави припинення громадянства України, а саме:

- 1) внаслідок виходу з громадянства України;
- 2) внаслідок втрати громадянства України;

3) за підставами, передбаченими міжнародними договорами України¹⁸.

Однак, у текстах зазначених указі не вказується, яку саме підставу з передбачених у ст. 17 Закону України «Про громадянство України, застосовано Главою держави. Тож спробуємо розібратися з цим самостійно...

Оскільки в указах Президента України від 29 квітня 2017 р. № 119/2017 та від 26 липня 2017 р. № 196/2017 зазначено саме статті 17 та 19, то виходячи з формальної логіки, можна дійти висновку, що громадянство України групі осіб припинено внаслідок його втрати (п. 2).

Частиною першою ст. 19 (а у цій статті передбачено аж три частини!) Закону України «Про громадянство України» встановлено підстави для втрати громадянства України, до яких віднесено:

1) добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття;

2) набуття особою громадянства України на підставі ст. 9 цього Закону внаслідок обману, свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів;

3) добровільний вступ на військову службу іншої держави, яка відповідно до законодавства цієї держави не є військовим обов'язком чи альтернативною (невійськовою) службою.

То ж, мотивуючи своє рішення про припинення громадянства України, П. Порошенко мав би конкретно вказати п. 2 ст. 17, та конкретний пункт (1, чи 2, чи 3) ч. 1 ст. 19 Закону України «Про громадянство України», як того вимагають правила юридичної техніки складання нормативно-правових та нормативних актів. Мав би, але юристи з Адміністрації Президента України, які готували це рішення, не надто переймаються додержанням зазначених правил! Та й, чесно кажучи, з таким підходом до підготовки актів Президента

¹⁸ Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.

України зробити це практично неможливо! Чому? – запитаєте ви. Спробуємо дати вичерпну відповідь й на це запитання.

Акти Глави держави про надання або припинення громадянства України за своїми юридичними ознаками є індивідуальними правовими документами, які визначають не загальні правила поведінки учасників відповідних правовідносин, а містять конкретні приписи, звернені до окремого індивіда, застосовуються одноразово та після реалізації вичерпують свою дію. При цьому змінюється правовий статус особи, внаслідок чого вона або набуває громадянства України, а з ним одержує додаткові права та несе додаткові зобов'язання, або втрачає громадянство України, водночас позбавляючись права на участь в управлінні державними справами.

Однак, достатньо поглянути на тексти указів Президента України від 29 квітня 2017 р. № 119/2017 та від 26 липня 2017 р. № 196/2017 щоб зробити висновок про те, що і цим правилом знехтував П. Порошенко та чиновники з його адміністрації, які готували проект відповідного рішення. Адже, підставою припинення громадянства України А. Артеменку та О. Боровику (як це повідомляється в ЗМІ) стало добровільне набуття ними громадянства іншої держави (п. 1 ст. 19 Закону України «Про громадянство України»). У випадку з М. Саакашвілі такою підставою стало набуття ним громадянства України внаслідок свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів (п. 2 ст. 19 Закону України «Про громадянство України»).

Щодо підстав припинення громадянства України іншим особам, які разом з колишнім другом президента «гамузом» потрапили до Указу Президента України від 26 липня 2017 р. № 196/2017, нам нічого невідомо. Тож можна привітати колег-юристів з Адміністрації Президента України з тим, що їм вдалося віднайти універсальне формулювання обґрунтування рішення Глави держави про припинення громадянства України. Тепер тільки встигай підставляти прізвища...

Слід зазначити, що певні роз'яснення з приводу припинення громадянства України М. Саакашвілі все таки прозвучали з вуст представників органів державної влади. Так, в Адміністрації Президента України пояснили, що переконливі факти надання М. Саакашвілі недостовірної інформації виявлені ДМС України, яка й звернулася з відповідним клопотанням до Комісії з питань громадянства при Президентові України¹⁹. З огляду на такі пояснення у нас виникла низка запитань, зокрема:

1) чому зазначена обставина була встановлена більше ніж через два роки після підписання П. Порошенком Указу Президента України від 30 травня 2015 р. № 301/2015 про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі;

2) коли і ким проведено перевірку інформації, яку надав пан М. Саакашвілі для отримання громадянства України;

3) яким чином задокументовано факт надання М. Саакашвілі недостовірної інформації при оформленні заяви про надання йому громадянства України;

4) чи притягнуто до відповідальності членів Комісії з питань громадянства при Президентові України, а також інших суб'єктів владних повноважень за допущену ними службову недбалість при підготовці питання про надання М. Саакашвілі громадянства України.

Вбачаємо за доцільне дати деякі пояснення з приводу окремих поставлених запитань.

Як зазначалося вище, клопотання про припинення громадянства України М. Саакашвілі надійшло до Адміністрації України з ДМС України. Тобто, що хтось із чиновників цього органу державної влади чи то з власної ініціативи, чи то за вказівкою «згори» (що видається ймовірнішим) вирішив «ретельніше (прискіпливіше)» перевірити достовірність поданої М. Саакашвілі ін-

¹⁹ Указ про позбавлення Саакашвілі громадянства опублікований не буде. Адміністрація президента. URL: <https://hromadske.ua/posts/ukaz-pro-pozbavlennia-saakashvili-hromadianstva-opublikovanyi-ne-bude-administratsiia-prezydenta> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

формації. У результаті такої перевірки, спираючись на своє внутрішнє переконання (яке чомусь понад два роки перебувало у стані «летаргічного сну»), цей чиновник у страшенних потугах «народив» надзвичайної важливості документ (щось на кшталт службової чи доповідної записки), на підставі якого Глава держави прийняв рішення про скасування свого ж акту щодо надання громадянства України пану М. Саакашвілі.

Погодьтеся, що така схема не з кращого боку характеризує діяльність органів державної влади, у тому числі й Гаранта Конституції! Для порівняння візьмемо механізм скасування подібних рішень, законодавчо закріплений у ст. 22 Федерального закону Російської Федерації «Про громадянство РФ». Вказаною нормою передбачається, що рішення про надання чи припинення громадянства РФ підлягає скасуванню, якщо буде встановлено, що це рішення приймалося на підставі підроблених заявником документів чи завідомо неправдивих відомостей. *Факт використання підроблених документів чи повідомлення завідомо неправдивих відомостей встановлюється в судовому порядку (виділено авторами)*²⁰. Тобто підставою скасування акта президента про надання громадянства є не якась «писулька», а рішення суду!

Звертаємо увагу на те, що відповідно до ст. 23 Закону України «Про громадянство України», Комісія при Президентові України з питань громадянства:

1) розглядає заяви про прийняття до громадянства України, вихід з громадянства України та подання про втрату громадянства України і вносить пропозиції Президенту України щодо задоволення цих заяв та подань;

2) повертає документи про прийняття до громадянства України чи про вихід з громадянства України уповноваженому центральному органу виконавчої влади з питань громадянства або Міністерству закордонних справ

²⁰ О гражданстве Российской Федерации: Федеральный закон от 31 мая 2002 г. № 62-ФЗ. URL: <http://visasam.ru/wp-content/uploads/2017/03/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5.pdf> (дата обращения: 01.05.2018 р.).

України для їх оформлення відповідно до вимог чинного законодавства України (виділено авторами);

3) контролює виконання рішень, прийнятих Президентом України з питань громадянства²¹.

Таким чином, при виявленні недостовірної інформації в анкеті або інших документах, поданих М. Саакашвілі для вирішення питання про надання йому громадянства України, Комісія з питань громадянства при Президентові України (далі – Комісія) мала б повернути ці документи уповноваженому центральному органу виконавчої влади з питань громадянства. Однак, судячи з подальшого розвитку подій, перевірка зазначених документів або не проводилася взагалі, або здійснювалася формально. Хто ж міг тоді припуститися, що давні друзі згодом «поб'ють горщики» і їхнє «розлучення» стане таким нестерпно болючим...

Вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що серед інших до складу Комісії з питань громадянства при Президентові України на той час входили:

- Б. Ложкін – Глава Адміністрації Президента України, Голова Комісії;
- О. Дніпров – заступник Глави Адміністрації Президента України, заступник Голови Комісії;
- О. Дем'яненко – Керівник Департаменту з питань громадянства Адміністрації Президента України, відповідальний секретар Комісії;
- Н. Севостьянова – перший заступник Міністра юстиції України;
- О. Зеркаль – заступник Міністра закордонних справ України з питань європейської інтеграції;
- Т. Нікітіна – заступник Голови Державної міграційної служби України;
- В. Серватюк – перший заступник Голови Державної прикордонної служби України;
- В. Циганок – заступник Голови Служби безпеки України;

²¹ Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.

– С. Чеботар – заступник Міністра внутрішніх справ України - керівник апарату²².

На наш погляд, Комісія у такому складі (тут і один з керівників ДМС України, і заступник Голови СБ України, і заступник Міністра внутрішніх справ України, і керівництво МЗС України та Мінюсту України) була цілком спроможною забезпечити належну перевірку викладених в анкеті пана М. Саакашвілі даних, якщо це не зробили безвідповідальні чиновники Державної міграційної служби України.

Водночас ст. 24 Закону України «Про громадянство України» встановлено, що до повноважень Центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері громадянства (у цьому випадку – Державна міграційна служба України), віднесено:

– прийняття заяв разом із необхідними документами щодо прийняття до громадянства України, щодо виходу з громадянства України дітей у випадках, передбачених частинами 10, 11 та 12 ст. 18 цього Закону, перевірки правильності оформлення документів, наявності умов для прийняття до громадянства України і відсутності підстав, з яких особа не приймається до громадянства України, наявності підстав для виходу з громадянства України і відсутності підстав, з яких не допускається вихід з громадянства України, надсилання заяв разом зі своїм висновком на розгляд Комісії при Президенті України з питань громадянства;

– підготовку подань про втрату особами громадянства України і разом із необхідними документами надсилання їх на розгляд Комісії при Президенті України з питань громадянства;

– скасування в межах повноважень прийнятих рішень про оформлення набуття громадянства України у випадках, передбачених ст. 21 цього Закону;

²² Про новий склад Комісії при Президенті України з питань громадянства: Указ Президента України від 29 листопада 2014 р. № 897/2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/897/2014/paran4#n4> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

– виконання рішень Президента України з питань громадянства тощо²³.

Тобто і ця державна інституція належним чином не спрацювала! А можливо й спрацювала, але у протилежному напрямі?... Адже пан М. Саакашвілі у свою чергу заявив, що жодних недостовірних даних при зверненні до Президента України з приводу надання йому громадянства України він не подавав. Більше того, він наполягає на тому, що підпис в анкеті на отримання українського громадянства (копію якої оприлюднено в ЗМІ), належить не йому²⁴. Тоді виникає низка запитань, відповідь на які має дати неупереджене слідство. Зокрема, хочеться дізнатися, хто насправді «состряпал» анкету пана М. Саакашвілі. Якщо він дійсно жодних документів не подавав, а це за нього зробив хтось інший, то влада повинна зробити усе, аби ім'я цього «іншого» було встановлено і цей інший постав перед судом за вчинене ним правопорушення. Варто усвідомлювати, що це ніяк не може бути людина «з вулиці». Тож шукати її слід серед тих, хто має доступ до відповідних матеріалів.

Принагідно також нагадаємо, що в одному із наших інформаційних запитів ми поцікавилися, чи подавав пан М. Саакашвілі заяву про надання йому громадянства України. Відповіді на це запитання в Адміністрації Президента України нам так і не надали, пославшись на конфіденційність цієї інформації. Тож, користуючись нагодою, спробуємо отримати відповідь на нього від самого пана М. Саакашвілі, а також принагідно звернутися до нього за дозволом на оприлюднення його персональних даних, що містяться в сумнозвісному Указі Президента України від 26.07.2017 р. № 196/2017.

Крім того, ані з офіційних, ані з неофіційних джерел нам не вдалося одержати інформацію про те, що правоохоронні органи належним чином відреагували на заяву пана М. Саакашвілі про підроблення його підпису у зазначеному вище документі. Так само у нас відсутня будь-яка інформація про

²³ Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.

²⁴ Саакашвілі заявив, що в анкеті на отримання українського громадянства не його підпис. URL: <https://ua.112.ua/polityka/saakashvili-zaiavyv-shcho-v-anketi-na-otrymannia-ukrainskoho-hromadianstva-ne-yoho-pidpys-403670.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

те, що сам М. Саакашвілі звернувся з відповідною заявою до судових чи до правоохоронних органів. Хоча після таких коментарів за наявності відповідних доказових матеріалів він неодмінно мав би це зробити.

Сподіваємося, що ми все таки отримаємо відповіді на усі поставлені запитання. А поки що пропонуємо підбити проміжні підсумки.

Усе наведене вище дає підстави для висновку, що проблема громадянства України як конституційно-правового інституту є багатовекторною, а тому надзвичайно складною. У цій публікації ми розглянули лише один аспект – якість виконання Президентом України своїх конституційних повноважень з питань громадянства.

Проведене нами дослідження дає підстави для висновку, що акти Глави держави про надання або припинення громадянства України за своїми юридичними ознаками є індивідуальними правовими документами, які визначають не загальні правила поведінки учасників відповідних правовідносин, а містять конкретні приписи, звернені до окремого індивіда, застосовуються одноразово та після реалізації вичерпують свою дію. При цьому, змінюється правовий статус особи, внаслідок чого вона або набуває громадянстві України, а з ним одержує додаткові права та несе додаткові зобов'язання, або втрачає громадянство України, водночас, позбавляючись права на участь в управлінні державними справами.

На жаль, доводиться констатувати, що при підготовці актів Президента України з питань надання чи припинення громадянства України зазначені принципові положення нехтуються, у зв'язку з чим допускається низка системних помилок, що у кінцевому результаті створює передумови для можливого оскарження таких рішень Глави держави та шкодить авторитетові органів державної влади, який і без того надзвичайно низький.

Зазначена ситуація значно ускладнюється спробами утаємничити факти прийняття Главою держави рішень щодо надання та припинення громадянства України, що також не може не викликати занепокоєння та обурення

у демократичному суспільстві (сподіваємося, що саме таке суспільство ми прагнемо побудувати у нашій державі). Тим більше, що вказана інформація рано чи пізно, але стає надбанням гласності та оприлюднюється в ЗМІ. Тому невмотивовані за своє сутністю та незграбні за формою реалізації спроби суб'єктів владних повноважень її приховати лише створюють додаткові передумови для політичних спекуляцій та ще більшого посилення недовіри суспільства до нинішньої влади.

З огляду на викладене, вбачається нагальна необхідність у підготовці циклу статей за цією тематикою, які ми можемо запропонувати читачеві уже найближчим часом. Йдеться, зокрема, про проблеми законодавчого регулювання в Україні питань громадянства, а також аналіз відповідних законодавчих ініціатив.

Список використаних джерел

1. ЗМІ опублікували указ Порошенка про втрату Саакашвілі громадянства України. URL: <http://gordonua.com/ukr/news/politics/-zmi-opublikovali-ukaz-poroshenko-pro-vtratu-saakashvili-gromadjanstva-ukrajini-200663.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

2. Лінько Д. У депутатів-втікачів було по два паспорти. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/28338937.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

3. О гражданстве Российской Федерации: Федеральный закон от 31.05.2002 № 62-ФЗ. URL: <http://visasam.ru/wp-content/uploads/2017/03/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5.pdf> (дата обращения: 01.05.2018 р.).

4. Перший друкований публічний звіт СБУ за європейськими принципами, виданий за технічної підтримки Консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки України URL: <https://www.slideshare.net/ServiceSsu/ss-73531447> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

5. Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України»: Указ Президента України від 27 березня 2001 р. № 215/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 13. Ст. 533.

6. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.

7. Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Артеменка А. В.: Постанова Верховної Ради України від 16 травня 2017 р. № 2027-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2027-19> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

8. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

9. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

10. Про новий склад Комісії при Президентові України з питань громадянства: Указ Президента України від 29 листопада 2014 р. № 897/2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/897/2014/para4#n4> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

11. Про прийняття до громадянства України Г. Лорткіпанідзе: Указ Президента України від 11 червня 2015 р. № 327/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3272015-19124>.

12. Про прийняття до громадянства України Е. Згуладзе-Глуксманн: Указ Президента України від 13 грудня 2014 р. № 927/2014. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/9272014-18080> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

13. Про прийняття до громадянства України М. Саакашвілі: Указ Президента України від 30 травня 2015 р. № 301/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3012015-19079> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

14. Про прийняття до громадянства України Новинського В. В.: Указ Президента України від 29 травня 2012 р. № 360/2012. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3602012-14383> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

15. Про припинення громадянства України Артеменка А. В., Боровика О., Новгородського Д. В. та інших осіб: Указ Президента України від 29 квітня 2017 р. № 119/2017 URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%B2%D1%96%D0%B4_29.04.2017_%E2%84%96119/2017 (дата звернення: 01.05.2018 р.).

16. Речицький В. Коментар з приводу відсутності оприлюднення Указу Президента про позбавлення українського громадянства народного депутата Андрія Артеменка (оновлено). URL: <http://khp.org/index.php?id=1494171887> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

17. Саакашвілі заявив, що в анкеті на отримання українського громадянства не його підпис. URL: <https://ua.112.ua/polityka/saakashvili-zaiavyvshcho-v-anketi-na-otrymannia-ukrainskoho-hromadianstva-ne-yoho-pidpys-403670.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

18. Указ про позбавлення Саакашвілі громадянства опублікований не буде. Адміністрація президента. URL: <https://hromadske.ua/posts/ukaz-pro-pozbavlennia-saakashvili-hromadianstva-opublikovanyi-ne-bude-administratsiia-prezydenta> (дата звернення: 01.05.2018 р.).

Тимошенко В. А., Дремов С. В. Институт гражданства в современной Украине: печальные реалии нынешнего времени

В статье предложены результаты исследования некоторых проблем реализации положений конституционно-правового института гражданства Украины. Особое внимание авторы публикации уделили вопросам, связанным с выполнением Президентом Украины своих конституционных полномочий в сфере предоставления и прекращения гражданства Украины.

Рассмотрены недостатки в функционировании механизма подготовки решений Главы государства о прекращении гражданства Украины и указано на выявленные факты манипулирования правом граждан на защиту их персональных данных и доступ к публичной информации.

Ключевые слова: *гражданство, Президент Украины, предоставление гражданства, прекращение гражданства.*

Timoshenko V. A., Dremov C. V. An institute of citizenship is in modern Ukraine: sad realities of present time

The results of research of some problems of realization of positions of constitutionally-legal institute of citizenship of Ukraine offer in the article. The special attention the authors of publication spared to the questions related to implementation by President of Ukraine of the constitutional plenary powers in the field of grant and stopping of citizenship of Ukraine.

The defects in functioning of mechanism of preparation of decisions of Head of the state about stopping of citizenship of Ukraine are considered and it is indicated on the educed facts of manipulations a right for citizens on the protection of their personal data and access to public information.

Key words: *citizenship, President of Ukraine, granting of citizenship, termination of citizenship.*